

Заборонені методи ведення війни

Нелюдське поведження

Ще однією формою жорстокого поведження в умовах збройного конфлікту є *нелюдське поведження*. За ступенем жорстокості такі факти розташовуються нижче в градації порівняно з катуванням. Варто зазначити, що нелюдське поведження охоплює досить велику кількість імовірних діянь.

Характеристика порушення МГП:

- учинене в умовах збройного конфлікту та пов'язане з ним;
- діяння характеризується спричиненням фізичного чи психічного болю або страждання;
- для правової кваліфікації не має значення кількість жертв: може бути одна чи більше осіб;
- жертвою злочину є захищена особа згідно з МГП;
- виконавець усвідомлював, що жертва має статус захищеної особи.

Відповідну заборону закріплено в:

(1) статті 12 Конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12.08.1949; (2) статті 12 Конвенції про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12.08.1949; (3) статтях 13–17, 25–32 Конвенції про поведження з військовополоненими від 12.08.1949; (4) статтях 27, 31, 32, 147 Конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949; (5) статтях 11, 75 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977 (щодо збройного конфлікту міжнародного характеру); (6) статті 3 спільній для Конвенцій про захист жертв війни від 12.08.1949; (7) статтях 4, 5 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) від 08.06.1977 (щодо збройного конфлікту неміжнародного характеру).

Нелюдське поведження є **навмисною дією або бездіяльністю**, тобто діянням, яке за об'єктивною оцінкою є умисним, а не випадковим, що **спричиняє серйозні душевні чи фізичні страждання або травму** чи є серйозним посяганням на людську гідність. Нелюдське поведження охоплює щонайменше таке поведження, яке навмисно завдає серйозних страждань, психічних або фізичних, що у конкретній ситуації є невинуватим. **«Виправданість»** у цьому контексті стосується, зокрема, тих випадків, коли в контексті нелюдського поведження досліджуються умови утримання або перебування особи під владою супротивної сторони збройного конфлікту.

Варіативність імовірних фактів, які можуть оцінюватися крізь призму нелюдського поводження стосовно особи, є досить різноманітною. Такими фактами можуть бути випадки застосування фізичного насильства стосовно особи, висловлення погроз насильства, неналежні умови утримання особи й інші випадки.

Нелюдське поводження може мати **два аспекти:**

- **здійснення безпосереднього впливу на особу**, що визначається:
 - (1) *тривалістю* такого поводження;
 - (2) *його наслідками* (фізичні та психологічні);
 - (3) *характеристиками особи*, яка зазнає впливу, та визначається через її стать, вік, стан здоров'я;
- **утримання особи у неналежних умовах**, які порушують гарантії МГП:
 - (1) умови є *несумісними з повагою до людської гідності*;
 - (2) *спосіб і методи* виконання заходів позбавлення свободи піддають особу стражданню або труднощам такої тяжкості, яка перевищує неминучий рівень страждань, властивих ув'язненню;
 - (3) особі не гарантовано умови, здатні забезпечити її здоров'я та добробут тією мірою, що передбачає ув'язнення.

Під час оцінювання умов утримання особи стороною збройного конфлікту в контексті нелюдського поводження, варто звертати увагу на такі аспекти:

- загальна *площа* приміщення, у якому утримувалася особа;
- *кількість осіб*, які постійно перебували / утримувалися у приміщенні;
- *кількість місць для сну* в приміщенні та *умови для сну*;
- наявність постійно увімкненого *світла* в приміщенні;
- наявність у приміщенні належної *вентиляції*;
- можливість виходити на *свіже повітря*;
- дотримання *санітарних умов*;
- *доступ до туалету* та можливість здійснювати свої природні потреби.

Ступінь фізичних або психологічних страждань, які вказують на наявність факту нелюдського поводження, є нижчим, ніж вимагається для кваліфікації такої дії як катування.

При цьому відповідний рівень страждань або серйозної шкоди дає змогу доводити відповідні діяння, що не досягають рівня катування, як нелюдського поводження.

Ступінь страждань залежить від оцінювання таких *факторів*:

- тривалість впливу, що здійснювався на особу;
- стать, вік і стан здоров'я жертви;
- фізичні та психічні наслідки здійсненого впливу на жертву;
- спосіб і метод впливу на особу.

Над довідкою працювали:
Павлюк Аліна (Офіс Генерального прокурора)
Лисенко Марія (JustTalk)